رویش روان شناسی، سال۱۱، شماره۲، شماره پیاپی ۷۱، اردیبهشت ۱۴۰۱
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),11(2), 2022

مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین

children's social skills based on family social capital according to the mediating role of parents' moral character

علیرضا شریفی اردانی
دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
دکتر فرهاد خرمائی (نویسنده مسئول)
دانشیار گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

Alireza Sharifi Ardani
Ph.D Student. Department of Educational Psychology, Faculty Of psychology and Educational Science, University of shiraz, shiraz, Iran.
Dr. Farhad Khormaei*
Associate Professor, Department of Educational Psychology, Faculty Of psychology and Educational Science, University of shiraz, shiraz, Iran.
Khormaei@shirazu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین بود. جامعه پژوهش شامل کلیه والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه تعداد ۴۰۰ نفر از والدین بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای (چندمرحله‌ای) انتخاب شدند و از این تعداد ۳۸۲ نفر پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند. برای سنجش متغیرهای مورد مطالعه از پرسشنامه‌های مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰)(SSRS) ، سرمایه اجتماعی خانواده اکبری (۱۳۹۳) (FSCQ) و پرسشنامه منش‌های اخلاقی خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) (MCQ)استفاده شد. جهت انجام معادلات ساختاری از PLS-SEM استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی به منش‌های اخلاقی معنی‌دار است (β=۰/۲۳ ،p <۰/۰۰۱). مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی معنی‌دار است (β=۰/۲۶ ،p =۰/۰۰۲). مسیر مستقیم منش‌های اخلاقی به مهارت‌های اجتماعی معنی‌دار است (β=۰/۲۵ ،p<۰/۰۰۱). مسیر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی نیز معنی‌دار است (**p** =۰/۰۴۵، β=۰/۰۵۷). شاخص‌های برازش مدل نیز نشان داد که مدل مذکور برازش مناسبی دارد. می‌توان نتیجه گرفت که سرمایه اجتماعی خانواده هم به‌صورت مستقیم و هم به واسطه منش‌های اخلاقی والدین می‌تواند مهارت اجتماعی فرزندان را پیش‌بینی کند.

واژه‌های کلیدی: *منش‌های اخلاقی، سرمایه اجتماعی خانواده، مهارت‌های اجتماعی.*

Abstract

The aim of this study was to predict children's social skills based on family social capital according to the mediating role of parents' moral character. The study population included all parents of elementary school students in Yazd who were studying in the academic year 2019-2020. The sample size was 400 parents who were selected by cluster (multi-stage) random sampling method and 382 of them completed the questionnaires. The social skills rating system (SSRS) , Family social capital questionnaire (FSCQ) (Akbari, 2014) , and Moral character questionnaire (MCQ) (khormaee and Ghaemi, 2018) were used to measure the studied variables. PLS-SEM was used to perform structural equations. Results Structural equation analysis showed that direct paths of social capital to moral character are significant ($p<0.001$, $\beta = 0.23$). Direct paths of social capital to social skills are significant. ($\beta= 0.26$, $P=0.002$) The direct paths of moral character to social skills are significant ($\beta= 0.25$, $p<0.001$). The finding also showed that the indirect path of social capital to social skills is also significant due to the mediating role of moral character ($\beta=0.057$, $p=0.045$). Model fitness indices also showed that the model has an acceptable fitness. It can be concluded that the family social capital can predict the children's social skills both directly and through parents' moral character.

Keywords: *Moral Character, Family social capital, Social skills.*

نوع مقاله : پژوهشی **دریافت : مهر ۱۴۰۰** **پذیرش: آذر ۱۴۰۰** **ویرایش نهایی: اردیبهشت ۱۴۰۱**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

مقدمه

مهارت‌های اجتماعی[1] ازجمله موضوعاتی است که از دیرباز در کانون توجه پژوهش‌گران و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت بوده است، به‌طوری‌که در متون پژوهشی، مهارت‌های اجتماعی به‌عنوان رفتارهای موردقبول اجتماع و یاد گرفته‌شده‌ای تعریف می‌شود که منجر به ارتباط با دیگران و بهبود کیفیت زندگی می‌شود (آدبیسی، آیروهام و آموی،[2] ۲۰۱۴؛ کینگری، اردلی و اسکار پلو،[3] ۲۰۲۰؛ کایونگ و سان،[4] ۲۰۲۰). افرادی که فرصت‌های اجتماعی شدن با دیگران را کمتر تجربه می‌کنند، مهارت‌های اجتماعی کمتری در برخورد اجتماعی دارند و از سویی شکست در اجتماعی شدن منجر به اجتناب از تعاملات اجتماعی می‌شود (هنریکه،[5] ۲۰۱۶). این افراد سطوح قابل‌توجهی از اضطراب اجتماعی را تجربه می‌کنند و اغلب در برقراری ارتباط با دیگران مشکل دارند و ممکن است توانایی‌های لازم را برای نشان دادن علائم اجتماعی و رفتار مناسب نداشته باشند (آنجلیکو، کریپا، جوز و لوریرو،[6] ۲۰۱۳؛ کمپر- درمارکو، شانکمن، فاری و لارنسو شوارتز – مت،[7] ۲۰۲۰). کودکان با ضعف در مهارت‌های اجتماعی پرخاشگر، تندخو و منزوی هستند و مورد تنفر دیگران قرارگرفته و توان همکاری مؤثر با دیگران را ندارند، آن‌ها به‌شدت در معرض خطرات جسمی، روحی، اخراج از مدرسه و غیره هستند (کایونگ و سان، ۲۰۲۰). کودکانی که واجد مهارت‌های اجتماعی هستند، می‌دانند چگونه رفتار کنند تا خوشایند دیگران باشند. مهارت‌های اجتماعی افراد را قادر می‌سازد از دیگران کمک بخواهند، نیازهای خود را با روش‌های مناسب برطرف سازند، در کنار دیگران به سر ببرند و دوست‌یابی کنند، روابط سالمی را ایجاد کنند، از خود حفاظت کرده و به‌طورکلی بتوانند با جامعه به‌طور هماهنگی ارتباط برقرار کنند (کمپر-درمارکو و همکاران، ۲۰۲۰). یکی از مهم‌ترین وظایف خانواده، اجتماعی کردن کودکان است و خانواده اولین زمینه‌ی اجتماعی را برای کودکان فراهم می‌کند (برونفن برونر و موریس،[8] ۲۰۰۶).

در نظریه سیستم‌های بوم‌شناختی[9] رشد انسانی برونفن برونر و موریس (۲۰۰۶)، کودک را در درون دوایری متحدالمرکز قرار می‌دهد که زمینه‌های مختلف اجتماعی شدن را نشان می‌دهد که در این بستر کودک مهارت‌های اجتماعی را نیز دریافت می‌کند. وی در نظریه تجدیدنظر شده خود با عنوان مدل زیست‌بوم‌شناختی[10] تأکید ویژه‌ای بر فرایندهای مجاوری[11] چون تعامل والد– فرزند دارد، ازاین‌رو پژوهش حاضر نیز به پیروی از نگاه سیستمی برونفن برونر و موریس[12] (۲۰۰۶)، سعی در بررسی عوامل مرتبط با والدین و خانواده دارد که مهارت‌های اجتماعی کودک را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. بلسکی[13] (۱۹۸۴؛ تاربان و شاو،[14] ۲۰۱۸) در مدل فرایند فرزند پروری،[15] مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رفتار والدین را ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها معرفی می‌کند و پژوهشگران نیز بر این باورند که شخصیت و سایر صفات، نحوه پاسخ والدین به موقعیت‌های مختلف فرزند پروری را تحت تأثیر قرار می‌دهد (بورشتاین، هان، هاینز،[16] ۲۰۱۱؛ تاربان و شاو، ۲۰۱۸). منش اخلاقی[17] ازجمله سازه‌های شخصیتی که اخیراً موردتوجه پژوهشگران گرفته است (کوهن و مورس،[18] ۲۰۱۴؛ خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷).

خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) در تعریفی، منش اخلاقی را شبکه‌ای از صفات و خصیصه‌هایی می‌دانند که ارزش‌های فرهنگی را شامل می‌شود، نسبتاً پایدار و سازمان‌یافته هستند و در تعامل با موقعیت، می‌توانند شناخت، هیجان و رفتار فرد را تحت تأثیر قرار دهند. این

1. social skills
2. Adebisi, Iroham & Amwe
3. Kingery, Erdley & Scarpulla
4. Kyung , Sun
5. Henriques
6. Angélic, Paulo, Alexandre & Louriero
7. Kämper-DeMarco, Shankman, Fearey, Lawrence & Schwartz-Mette
8. Bronfenbrenner &Morris
9. ecological systems
10. bioecological model of human development
11. Proximal Processes
12. Morris
13. Belsky
14. Taraban & Shaw
15. Parenting Process Model
16. Bornstein, Hahn & Haynes
17. Moral Character
18. Cohen & Morse

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

پژوهشگران، با مطالعه مهم‌ترین منابع اخلاقی و مصاحبه با صاحب‌نظران و دانشجویان این صفات را استخراج نموده و با انجام پژوهشی هشت نوع منش اخلاقی را شناسایی کردند که شامل: ۱-منش آداب گرا/گستاخانه؛ ۲-منش وظیفه گرا/تساهل گرا؛ ۳-منش پارسایانه/انکار ورزانه؛ ۴-منش بخشش گرا/ مقابله گرا؛ ۵-منش صداقت گرا/نیرنگ بازانه؛ ۶-منش تبعیت‌گرا/طغیان گرا؛ ۷-منش حساسیت گرا/بی‌تفاوت گرا و ۸- منش استقلال گرا/ وابستگی گرا (تعلق گرا) (خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷).

از نظر پژوهشگرانی چون ناروز و لاپسلی[1](۲۰۰۹) منش‌های اخلاقی نمی‌توانند در خلأ شکل بگیرند و به نقش ویژگی‌های بافت اجتماعی- اقتصادی بر شکل‌گیری منش اخلاقی نیز تأکید می‌کند که در این بین به نقش سرمایه‌های اجتماعی نیز اشاره شده است، در تعریفی پوتنام[2](۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک جامعه می‌شود و ازنظر وی اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه‌ها به‌عنوان منافعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است. سرمایه اجتماعی خانواده که در پژوهش حاضر موردتوجه است برای اولین بار توسط کلمن[3](۱۹۹۰) موردتوجه قرار گرفت که نشان‌دهنده یک گروه، شبکه اجتماعی و روابط بین افراد بالغ و کودکان است که برای کودک در حال رشد بسیار مهم است. وی دو نوع سرمایه اجتماعی خانواده را از هم تفکیک نموده است، سرمایه اجتماعی درون خانواده و سرمایه اجتماعی بیرون خانواده. سرمایه اجتماعی درون خانواده شامل زمانی است که والدین با یکدیگر و با فرزندشان می‌گذرانند (ارتباطات درون خانواده) بنابراین تعاملات والدین با کودک در درون خانواده سرمایه اجتماعی درون خانواده را شکل می‌دهد. سرمایه اجتماعی برون خانواده به روابط خارج از خانواده و در درون اجتماع کلی‌تر، اطلاق می‌شود که می‌تواند شامل ارتباط‌ها و تعامل‌های با گروه‌های و نهادهایی همچون خویشاوندان، همسایگان، ارتباط با اولیاء و مربیان و مسئولان مدرسه باشد (کلمن،۱۹۹۰).

پژوهشگران نشان دادند که سرمایه‌ها اجتماعی به‌طور فزاینده‌ای بر پیامدهای اجتماعی کودکان تأثیر می‌گذارند (پارسل و دوفر،[4]۲۰۰۱ و پارسل، دوفر و زیتو،[5]۲۰۱۰) به‌طوری‌که سرمایه‌های اجتماعی خانواده دارای اثراتی قوی بر مهارت‌های اجتماعی است و می‌تواند منجر به سازگاری اجتماعی بیشتر کودکان شود (پارسل، دوفر و زیتو،۲۰۱۰). در مدل فرایندی فرزند پروری ویژگی‌های شخصیتی والدین به‌عنوان پیش‌آیند رشد اجتماعی کودک در نظر گرفته می‌شود و خود این ویژگی‌ها شخصیتی هم تحت تأثیر تاریخچه رشد و شبکه اجتماعی و زمینه‌های شغلی والدین قرار می‌گیرد؛ بنابراین منش‌های اخلاقی والدین که به‌نوعی نشان‌دهنده ویژگی‌های شخصیتی اخلاقی است می‌تواند نقش واسطه‌ای در تبیین مهارت‌های اجتماعی بر اساس سرمایه‌های اجتماعی داشته باشد (تاربان و شاو،۲۰۱۸؛ آیزنبرگ،[6]۲۰۲۰؛ کوآی[7] و همکاران،۲۰۲۰ و کابسینها-آلاتی، مالکین و مونتروئیل،[8]۲۰۲۰).

در پژوهش حاضر گروه مورد مطالعه والدین بودند که به‌عنوان نزدیک‌ترین افراد به کودک در حال رشد هستند، چراکه در نظریه زیست‌بوم‌شناختی (برونفن برونر و موریس، ۲۰۰۶) که رویکردی سیستمی و فرایندی به رشد کودک و فرزند پروری دارد، ویژگی‌های والدین از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رشد کودک به لحاظ اجتماعی است، چراکه ویژگی‌های بر شرایط خانواده که فوری‌ترین زمینه بوم‌شناختی برای کودک در حال رشد است، تأثیر می‌گذارد (برونفن برونر و موریس، ۲۰۰۶). ویژگی‌های حائز اهمیت والدین هم می‌تواند دربرگیرنده ویژگی‌های فردی و شخصیتی باشد که در پژوهش حاضر بر منش‌های اخلاقی تأکید شده است و هم شامل ویژگی‌های اجتماعی و بین فردی والدین باشد که در پژوهش حاضر به سرمایه اجتماعی خانواده توجه شده است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین است.

روش

1. Nirvaez & Lapsley
2. Putnam
3. Coleman
4. Parcel & Dufur
5. Zito
6. Eisenberg
7. Gui et all.
8. Cabecinha-Alati, Malikin & Montreuil

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

روش پژوهش به لحاظ هدف بنیادی و از نوع توصیفی همبستگی به روش مدل یابی معادلات ساختاری است جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه والدین دانش آموزان مقطع ابتدای شهر یزد بودند که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل بودند. تعداد کل دانش آموزان مقطع ابتدایی در نواحی دوگانه شهر یزد ۸۴۳۱۴ نفر بودند که ناحیه ۱ دارای ۳۹۹۶۱ دانش‌آموز (۱۹۹۶۲ دختر؛ ۱۹۹۹۹ پسر) و ناحیه ۲ دارای ۴۴۳۵۳ دانش‌آموز (۲۱۱۶۶، دختر؛ ۲۳۱۸۷ پسر) بودند. در این پژوهش حجم نمونه طبق دیدگاه کلاین[1](۲۰۱۵)، بر اساس تعداد پارامترهای اندازه‌گیری شده در مدل به ازای هر پارامتر اندازه‌گیری شده در مدل بین ۱۰ تا ۲۰ مشارکت‌کننده انتخاب می‌شوند؛ بنابراین حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای (چندمرحله‌ای) ۴۰۰ شرکت‌کننده در نظر گرفته شد. ملاک ورود به پژوهش تحصیلات حداقل دیپلم و داشتن فرزند در مقطع ابتدایی برای والدین بود. با توجه به شیوع ویروس همه‌گیر کرونا پرسشنامه‌ها به‌صورت آنلاین در بستر گوگل فرم طراحی شد، پیوند آنلاین پرسشنامه از طریق شبکه‌های مجازی که در دسترس والدین قرار داشت، برای ایشان ارسال گردید. زمان فعال بودن پاسخ‌گویی به سؤالات پرسشنامه یک هفته در نظر گرفته شد. ملاک خروج پژوهش نیز مواردی نظیر پرسشنامه های مخدوش و ناقص بود. به‌منظور رعایت ضوابط اخلاقی پژوهش علاوه بر راهنمایی‌های لازم که در دستورالعمل پرسشنامه‌های آنلاین ارائه شد، به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات فقط در راستای اهداف مطالعه و بدون ذکر مشخصات هویتی مورداستفاده واقع خواهد شد.جهت تجزیه‌وتحلیل اطلاعات، از روش معادلات ساختاری استفاده شد. جهت انجام تجزیه تحلیل داده‌ها و معادلات ساختاری از نرم‌افزارهای آماری SPSS23 و SmartPLS3 استفاده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (SSRS) (نسخه والدین):[2]این پرسشنامه توسط گرشام و الیوت (۱۹۹۰) تهیه شد و فراوانی رفتارهای مؤثر بر رشد کفایت اجتماعی و انطباق دانش‌آموز در خانه و مدرسه را اندازه‌گیری می‌کند. این مقیاس دارای ۳۶ گویه و ۴ مؤلفه است. مؤلفه‌های این مقیاس شامل مؤلفه همکاری (رفتارهایی مانند کمک به دیگران و پیروی از قوانین و مقررات)؛ مؤلفه جرئت‌مندی (رفتارهایی مانند درخواست اطلاعات از دیگران، معرفی خود و واکنش نسبت به دیگران)؛ مؤلفه خودکنترلی (رفتارهایی که در موقعیت‌های بحرانی بروز پیدا می‌کنند، مانند پاسخ مناسب به خشم دیگران)؛ و مسئولیت‌پذیری (رفتارهایی که نشان‌دهنده مسئولیت-پذیری در قبال وظایف و موقعیت‌ها) است. این مقیاس در یک طیف لیکرت ۳ درجه‌ای (۰ هرگز، ۱ گاهی و ۲ اغلب) نمره‌گذاری می‌شود. گرشام و الیوت (۱۹۸۹)، پایایی این مقیاس را به روش آلفای کرونباخ بین ۰/۷۰ تا ۰/۹۵ گزارش کردند.

در پژوهشی دیگر گرشام، الیوت، ونس و کوک[3](۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی روایی واگرا و همگرا این مقیاس پرداختند و نشان دادند که مقیاس مهارت اجتماعی و خرده مقیاس‌های آن با شاخص مشکلات رفتاری[4]دارای همبستگی منفی (۰/۴۵- تا ۰/۷۴-=r)، با مقیاس مشکلات درونی سازی شده[5]همبستگی (۰/۲۶- تا ۰/۷۲-=r) و با مقیاس مشکلات برونی‌سازی شده[6]همبستگی (۰/۳۶- تا ۰/۸۴-=r) است که نشان‌دهنده روایی واگرا و این مقیاس و خرده مقیاس‌هایش رابطه‌ای مثبت با مقیاس‌های خودکنترلی (۰/۴۱ تا ۰/۶۹=r)،[7]اشتیاق[8] (۰/۲۸ تا ۰/۷۱=r) و همدلی[9](۰/۳۲ تا ۰/۵۷=r) را نشان داد که روایی همگرا این مقیاس را تائید می‌کند.

این پرسشنامه در پژوهش داخلی عباسی اسفجیر و خطیبی (۱۳۹۵) هنجاریابی شد، روایی این ابزار به روش تحلیل عاملی تأییدی موردبررسی قرار گرفت و شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی حاکی از برازش این مدل است (GFI= ۰/۹۲، X2/df=۲/۷۹، AGFI= ۰/۹۵،IFI=۰/۸۸، CFI= ۰/۸۸ و RMSEA=۰/۹۳). در این پژوهش برای نمره کل پرسشنامه آلفای کرونباخ ۰/۹۱ برای مؤلفه‌های همکاری۰/۹۴، جرئت ورزی ۰/۹۱، مسئولیت‌پذیری۰/۹۲و خودکنترلی ۰/۸۰ محاسبه گردید. جهت استفاده از این ابزار تحلیل عامل تأییدی به روش PLS-SEMصورت گرفت. بارهای عاملی در PLS-SEM از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که باید این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴۰ شود (هایر، هولت، رینگل و سارستت،[10]۲۰۱۶). در سازه

1 . Kline
2. social skills rating system (SSRS)
3. Gresham, Elliott, Vance & Cook
4 . Problem behaviors
5 . Internalizing
6 . Externalizing
7 . Self-control
8 . Engagement
9 . Empathy
1 0 . Hair, Hult, Ringle& Sarstedt

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

مهارت‌های اجتماعی نیز از بعد مسئولیت‌پذیری سؤال شماره ۲۰ به دلیل بار عاملی ضعیف حذف شد. مدل نهایی به لحاظ شاخص‌های برازش مدل قبل از اصلاح مدل (SRMR=۰/۰۹ و NFI=۰/۵۹) و بعد از اصلاح مدل (SRMR =۰/۸۴ و NFI= ۰/۶۱) است که نشان‌دهنده بهبود شاخص‌ها بعد از اصلاح مدل است. در پژوهش حاضر مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۰ محاسبه شد و این شاخص برای مؤلفه‌های همکاری۰/۸۳، جرئت ورزی ۰/۷۵، مسئولیت‌پذیری ۰/۷۱و خودکنترلی ۰/۸۰ محاسبه گردید.

پرسشنامه سرمایه اجتماعی خانواده اکبری[1](FSCQ) : این پرسشنامه توسط اکبری (۱۳۹۳) بر اساس نظریه سرمایه اجتماعی کلمن (۱۹۹۰) تهیه‌شده است (اکبری،۱۳۹۳). این پرسشنامه دارای ۳۳ گویه و ۲ مؤلفه سرمایه اجتماعی درونی خانواده و سرمایه اجتماعی بیرونی خانواده است. این مقیاس در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ خیلی کم، ۲ کم، ۳ متوسط،۴ زیاد و ۵ خیلی زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. سفیری، کمالی و خاتون مصلح (۱۳۹۵)، در پژوهش خود برای سرمایه اجتماعی درون خانواده آلفای کرونباخ ۰/۹۳ و برای سرمایه اجتماعی بیرون خانواده آلفای ۰/۹۱ را گزارش کردند. جهت استفاده از این ابزار تحلیل عامل تأییدی به روش PLS-SEMصورت گرفت و نتایج آن نشان داد در سازه سرمایه اجتماعی خانواده سؤالات ۴، ۱۰، ۹، ۱۴،۱۷ و ۳۰ دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴۰ بوده‌اند که از تحلیل حذف شدند. مدل نهایی به لحاظ شاخص‌های برازش مدل قبل از اصلاح مدل (SRMR=۰/۱۵ و NFI= ۰/۵۱) و بعد از اصلاح مدل (SRMR =۰/۰۹ و NFI= ۰/۶۳) است که نشان‌دهنده بهبود شاخص‌ها بعد از اصلاح مدل است.در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفای کرونباخ برای مؤلفه سرمایه اجتماعی بیرون خانواده۰/۷۶ و برای مؤلفه درون خانواده۰/۸۶ محاسبه شد.

پرسشنامه منش‌های اخلاقی (MCQ)[2] این ابزار بر اساس فرم بلند پرسشنامه‌ی منش‌های اخلاقی خرمایی و قائمی (۱۳۹۷) ساخته‌شده است. این پرسشنامه شامل ۲۴ گویه و ۸ مؤلفه است که شامل ۱) منش آداب‌گرایانه/ گستاخانه؛ ۲) منش پارسایانه/ انکارورزانه؛ ۳) منش وظیفه گرا/ تساهل گرا؛ ۴) منش بخشش گرا/تقابل گرا؛ ۵) منش تبعیت گرا/ طغیان گرا؛ ۶) منش استقلال گرا/ وابستگی گرا؛ ۷) منش صداقت گرا/ نیرنگ‌بازانه ۸) منش حساسیت گرا/ بی‌تفاوت‌گرا است. این مقیاس در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ کاملاً درست، ۲ درست، ۳ بین درست و نادرست، ۴ نادرست و ۵ کاملاً نادرست) نمره‌گذاری می‌شود. خرمایی و حکمت (۱۳۹۸) برای کل پرسشنامه آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و برای خرده مقیاس‌های این ابزار به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۷۵، ۰/۶۴، ۰/۶۱، ۰/۷۲، ۰/۵۰،۰/۷۲ و ۰/۷۰ به دست آوردند. در پژوهش بارانی و خرمایی (۱۴۰۰) روایی این ابزار به روش تحلیل عاملی تأییدی موردبررسی قرار گرفت و شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی حاکی از برازش این مدل است (X2/ df=۱/۸۷، GFI= ۰/۸۵، GFI= A۰/۸۴، IFI= ۰/۸۸، CFI= ۰/۸۸، RMSEA= ۰/۰۵ و PCLOSE=۰/۱۱). جهت استفاده از این ابزار تحلیل عامل تأییدی به روش PLS-SEMصورت گرفت و نتایج آن نشان داد در سازه منش‌های اخلاقی در بعد منش تبعیت گرا سؤال شماره ۳ نیز دارای بار عاملی ضعیفی بود که از تحلیل حذف شد. در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۷ محاسبه شد و این شاخص برای منش آداب‌گرایانه/ گستاخانه ۰/۶۰؛ منش پارسایانه/ انکارورزانه ۰/۷۲؛ منش وظیفه گرا/ تساهل گرا، ۰/۷۷؛ منش بخشش گرا/تقابل گرا ۰/۷۲؛ منش تبعیت گرا/ طغیان گرا،۰/۷۰؛ منش استقلال گرا/ وابستگی گرا، ۰/۶۷؛ منش صداقت گرا/ نیرنگ‌بازانه،۰/۶۳ و منش حساسیت گرا/ بی‌تفاوت‌گرا،۰/۲۷ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. با توجه به پایین بودن ضرایب آلفای کرونباخ در منش اخلاقی حساسیت گرا این مؤلفه از تحلیل حذف شد. مدل نهایی PLS-SEM به لحاظ شاخص‌های برازش قبل از اصلاح مدل (SRMR=۰/۱۰ و NFI= ۰/۵۰) و بعد از اصلاح مدل (SRMR =۰/۰۹ و NFI= ۰/۶۲) است که نشان‌دهنده بهبود شاخص‌ها بعد از اصلاح مدل است.

یافته ها

اطلاعات جمعیت شناختی والدین شرکت‌کننده در پژوهش از نظر جنسیت، سن و سن فرزند به‌صورت زیر است: والدین شرکت‌کننده در پژوهش حاضر شامل ۳۸۲ نفر بودند که از ۳۳۹ نفر (۸۸/۷ درصد) مادر و ۴۳ نفر (۱۱/۳ درصد) پدر تشکیل شدند. میانگین و انحراف معیار سن مادران (۳۴/۷۵±۲/۹۱) سال و میانگین و انحراف معیار سن پدران (۳۸/۳۷±۶/۹۶) سال بود. میانگین و انحراف معیار سن فرزندان نیز برابر با (۹/۱۲±۲/۹۱) بود.

1 .Family social capital questionnaire (FSCQ)
2. Moral character questionnaire (MCQ)

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

در پژوهش حاضر اطلاعات آمار توصیفی شامل شاخص‌های تمایل مرکزی میانگین و پراکندگی انحراف معیار است که در ادامه آورده شده است. برای متغیر منش‌های اخلاقی میانگین و انحراف معیار برای مؤلفه‌های آداب‌گرایانه، (۱۲/۷۳±۱/۸۸)؛ پارسایانه، (۱۲/۲۳±۱/۸۸)؛ وظیفه گرا، (۱۲/۲.±۲/۱۸)؛ بخشش گرا، (۱۲/۰۵±۲/۳۴)؛ تبعیت‌گرا، (۱۲/۷۹±۱/۶۸)؛ استقلال گرا، (۱۰/۱۷±۲/۲۴)؛ صداقت گرا، (۸/۵۱±۲/۱۶۸۸)؛ حساسیت گرا،(۱۱/۰۸±۱/۷۸) و نمره کل منش‌های اخلاقی،(۹۳/۸۷±۱۰/۹۶) بود. برای متغیر مهارت اجتماعی میانگین و انحراف معیار در مؤلفه همکاری، (۱۴/۳۱±۳/۳۱)؛ جرئت ورزی، (۱۴/۰۹±۳/۳۲)؛ مسئولیت‌پذیری، (۹/۰۲±۲/۶۴)؛ خودکنترلی، (±۳/۳۴ ۱۱/۳۶) و میانگین نمره کل مهارت اجتماعی، (۴۶/۹۲±۱۰/۶۶) بود. برای متغیر سرمایه اجتماعی میانگین و انحراف معیار در مؤلفه درون خانواده، (۳۹/۷۸±۹/۰۷)؛ بیرون خانواده، (۴۱/۱۳ ±۷/۱۲)؛ و نمره کل سرمایه اجتماعی، (۱۰۱/۴۷ ±۱۴/۵۹) بود. در جدول ۱، همبستگی بین سرمایه اجتماعی خانواده والدین و منش اخلاقی والدین، مهارت اجتماعی فرزندان آورده شده است.

جدول ۱. همبستگی بین سرمایه اجتماعی خانواده والدین و منش اخلاقی والدین، مهارت اجتماعی فرزندان

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
س. اج. برون خانواده	۱																
س. اج. درون خانواده	۰/۳۳**	۱															
س. اج. کل	۰/۷۴**	۰/۸۴**	۱														
م. اخ. آداب گرا	۰/۲۵**	۰/۲۳**	۰/۲۷**	۱													
م. اخ. پارسایانه	۰/۲۰**	۰/۱۱*	۰/۱۸**	۰/۵۴**	۱												
م. اخ. وظیفه گرا	۰/۲۱**	۰/۱۳**	۰/۱۸**	۰/۳۸**	۰/۴۰**	۱											
م. اخ. بخشش گرا	۰/۱۶**	۰/۱۷**	۰/۱۹**	۰/۴۹**	۰/۶۸**	۰/۳۴**	۱										
م. اخ. تبعیت گرا	۰/۱۶**	۰/۰۰۱	۰/۰۵۵	۰/۳۳**	۰/۴۵**	۰/۳۱**	۰/۳۲**	۱									
م. اخ. استقلال گرا	۰/۱۵**	۰/۱۰*	۰/۱۳*	۰/۳۶**	۰/۴۲**	۰/۳۴**	۰/۴۴**	۰/۲۵**	۱								
م. اخ. صداقت گرا	۰/۵۳**	۰/۶۰**	۰/۷۳**	۰/۱۶**	۰/۱۷**	۰/۱۸**	۰/۱۴**	۰/۰۵۲	۰/۱۱*	۱							
م. اخ. حساسیت گرا	۰/۲۳**	۰/۰۳۳	۰/۱۳*	۰/۲۷**	۰/۳۱**	۰/۳۷**	۰/۱۹**	۰/۲۶**	۰/۲۹**	۰/۱۰	۱						
م. اخ. کل	۰/۲۹**	۰/۱۵**	۰/۲۳**	۰/۷۱**	۰/۷۸**	۰/۶۶**	۰/۶۷**	۰/۶۲**	۰/۶۳**	۰/۱۹**	۰/۵۸**	۱					
م. اج. همکاری	۰/۳۰**	۰/۱۷**	۰/۲۴**	۰/۱۶**	۰/۱۸**	۰/۲۶**	۰/۲۰**	۰/۲۸**	۰/۲۲**	۰/۱۶**	۰/۰۶	۰/۲۸**	۱				
م. اج. جرئت ورزی	۰/۳۲**	۰/۲۴**	.۳۳**	۰/۱۷**	۰/۰۴	۰/۰۹۶	۰/۱۰	۰/۰۸	۰/۱۳**	۰/۱۶**	۰/۰۵	۰/۱۵**	۰/۳۹**	۱			
م.اج. مسئولیت‌پذیری	۰/۳۱**	۰/۱۷**	۰/۲۵**	۰/۱۹**	۰/۱۸**	.۲۶**	۰/۱۷**	۰/۲۶**	۰/۱۸**	۰/۱۱*	۰/۱۳*	۰/۳۱**	۰/۵۶**	۰/۵۸**	۱		
م. اج. خودکنترلی	۰/۲۷**	۰/۱۲*	۰/۲۰.**	۰/۱۳*	۰/۱۲*	.۲۲**	۰/۱۴**	۰/۱۸**	۰/۲۳**	۰/۱۲*	۰/۱۳*	۰/۲۶**	۰/۵۵**	۰/۴۵**	۶۶.**	۱	
م. اج. کل	۰/۳۷**	۰/۲۲**	۰/۳۲**	۰/۲۱**	۰/۱۶**	.۲۶**	۰/۱۹**	۰/۲۵**	۰/۲۴**	۰/۱۸**	۰/۱۱*	۰/۳۱**	۰/۷۹**	۰/۷۶**	۸۵.**	۸۲.**	۱

* P< ۰/۰۵ **P < ۰/۰۱

با توجه به نتایج ماتریس همبستگی می‌توان گفت بین اکثر متغیرهای موجود در مدل روابط معنی‌داری وجود دارد. همبستگی بین نمره کل سرمایه اجتماعی با منش‌های اخلاقی (r=۰/۲۳) و همچنین مهارت‌های اجتماعی (r=۰/۳۲) مثبت و معنی‌دار است. رابطه بین منش‌های اخلاقی نیز با مهارت‌های اجتماعی فرزندان (r=۰/۳۱) نیز مثبت و معنی‌دار است. روابط بین مؤلفه‌های متغیرها نیز در اکثر موارد در سطح ۰/۰۵ و ۰/۰۱ معنی‌دار است.

در پژوهش حاضر داده‌های مفقودشده[1]شناسایی شد، به‌طوری‌که در مؤلفه‌های پژوهش هنگامی‌که داده‌های مفقودشده بیش از ۱۵ درصد بودند، به توصیه هایر و همکاران (۲۰۱۶) آن مورد از تحلیل حذف و هنگامی‌که کمتر از ۵ درصد مقادیر در هر شاخص مفقودند، از جایگزین میانگین استفاده شد. داده‌های پرت[2]چند متغیری قبل از اجرای PLS-SEM و با استفاده از شاخص فاصله مهالونوبیس مشخص شدند و در بیشتر موارد، از مجموعه داده حذف شدند.

1. Missing data
2 .Outliers

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

برای ارزیابی اینکه آیا داده‌ها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند، از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف[1] استفاده شد و همچنین دو معیار کجی و کشیدگی در توزیع موردبررسی قرار گرفت که توسط هایر و همکاران (۲۰۱۶) پیشنهادشده است که به محقق امکان می‌دهد تا مشخص تا چه میزان داده‌ها از حالت طبیعی خارج هستند. نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف (K-S) در نمرات کل متغیر سرمایه اجتماعی خانواده، منش‌های اخلاقی و مهارت‌های اجتماعی در سطح ($p<۰/۰۵$) معنی‌دار نیست که نشان‌دهنده توزیع نرمال است؛ اما این آزمون برای مؤلفه‌ها در سطح ($p<۰/۰۵$) معنی‌دار است که نشان می‌دهد توزیع این مؤلفه‌ها نرمال نیست. روش PLS-SEM که از روشی مبتنی بر واریانس هست نسبت به روش‌های دیگر معادلات ساختاری که مبتنی بر کوواریانس هستند (AMOS و LIZREL) وجود توزیع غیر نرمال مشکل زیادی ایجاد نمی‌کند (هایر و همکاران، ۲۰۱۶) اما ملاک کجی/کشیدگی مطلق نیز باید بررسی شود چراکه تخطی از این ملاک نشان‌دهنده توزیع غیرقابل‌قبول داده‌ها است. نتایج نشان می‌دهد میزان کجی/کشیدگی در زیر سطح و یا ۱± می‌باشند که نشان‌دهنده قابل‌قبول بودن توزیع داده‌ها است. در تحلیل معادلات ساختاری به روش PLS-SEM جهت بررسی مقدار هم خطی چندگانه شاخص VIF وجود دارد که برای این شاخص مقدار ۳/۳ در حالت سخت‌گیرانه و مقدار ۵/۵ در حالت عادی پیشنهادشده است (هایر و همکاران، ۲۰۱۶). در پژوهش حاضر نتایج شاخص VIF برای تمام متغیرهای آشکار در سطح (VIF>۳) است که نشان دهنده عدم وجود هم خطی است.

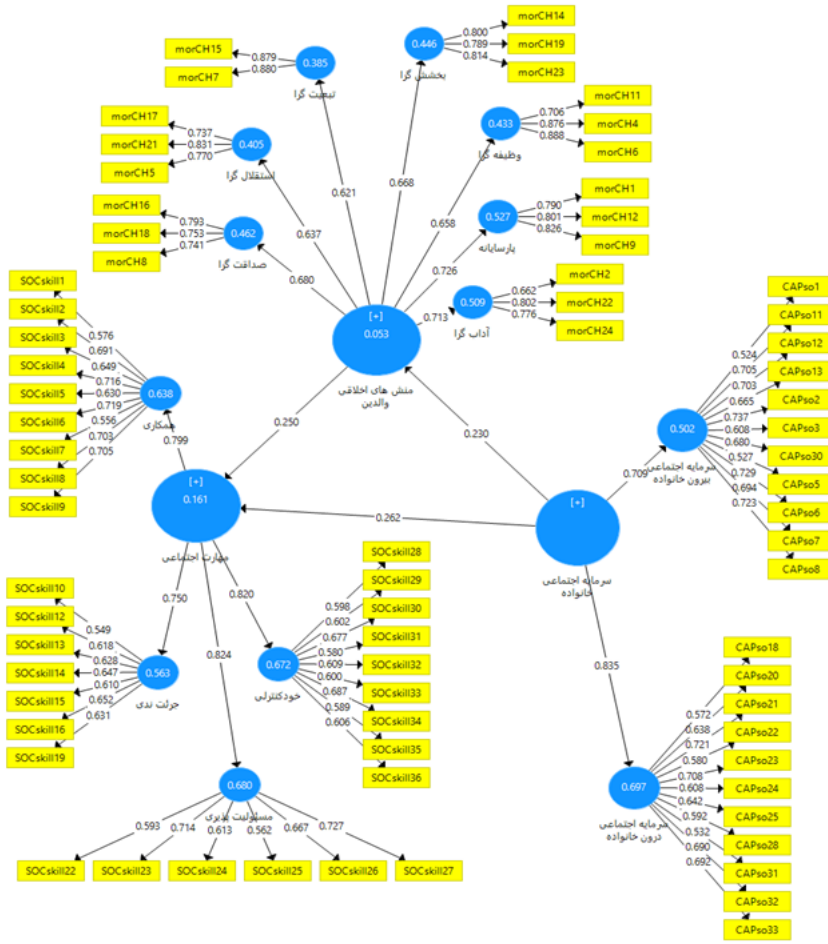

شکل (۱) نتایج معادلات ساختاری (خروجی نهایی PLS-SEM)

شکل ۱ نتایج نهایی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری را در وضعیت استاندارد نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود مؤلفه‌ها دارای بار عاملی قابل قبولی با سازه‌های مربوطه هستند و روابط ساختاری بین متغیرهای مکنون نیز همه در سطح ($p<۰/۰۱$) معنی‌دار است. یافته‌های مربوط به اثرات مستقیم و اثرات کل در جدول ۲ خلاصه‌شده است.

1. Kolmogorov-Smirnov test

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

جدول ۲. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم و اثرات کل

جهت مسیرها	اثر مستقیم			اثرات کل		
	β	آماره T	مقادیر P	β	آماره T	مقادیر P
سرمایه اجتماعی -> منش‌های اخلاقی	۰/۲۳	۳/۵۲	۰/۰۰۱	۰/۲۳	۳/۴۰	۰/۰۰۱
سرمایه اجتماعی -> مهارت اجتماعی	۰/۲۶	۳/۱۴	۰/۰۰۲	۰/۲۸	۵/۱۸	۰/۰۰۰۱
منش‌های اخلاقی -> مهارت اجتماعی	۰/۲۵	۰۳/۵۶	۰/۰۰۱	۰/۲۵	۳/۶۹	۰/۰۰۰۱

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده آن است که مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی خانواده به منش‌های اخلاقی معنی‌دار است (β=۰/۲۳، p < ۰/۰۰۱ ; T = ۳/۵۲)، یعنی می‌توان گفت سرمایه اجتماعی پیش‌بینی کننده مثبت منش‌های اخلاقی والدین است. یافته همچنین نشان داد مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی معنی‌دار است (β=۰/۲۶، p=۰/۰۰۲ ; T=۳/۱۴)؛ یعنی سرمایه اجتماعی می‌تواند پیش‌بینی کننده مثبت مهارت اجتماعی فرزندان باشد و بالا رفتن سرمایه اجتماعی خانواده در والدین مهارت‌های اجتماعی در فرزندان نیز افزایش می‌یابد. مسیر مستقیم منش‌های اخلاقی به مهارت‌های اجتماعی معنی‌دار است (β=۰/۲۵، p < ۰/۰۰۱ ; T=۳/۱۴)؛ یعنی با بالا رفتن نمره فرد در منش‌های اخلاقی مهارت اجتماعی در فرزندان نیز افزایش می‌یابد. یافته‌های مربوط به اثرات غیرمستقیم در جدول ۳ خلاصه‌شده است.

جدول ۳. برآوردهای ضرایب اثر غیرمستقیم

جهت مسیرها	β	آماره T	مقادیر P	شاخص VAF
سرمایه اجتماعی-> منش‌های اخلاقی -> مهارت اجتماعی	۰/۰۵۷	۱/۹۹	۰/۰۴۷	٪۲۰/۳

یافته جدول ۳ که اثر غیرمستقیم را نشان می‌دهد بیانگر آن است که مسیر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین (β=۰/۰۵۷، p=۰/۰۴۷ ; T=۱/۹۹) معنی‌دار است. شاخص شمول واریانس (VAF)[1] جهت برسی میزان نقش واسطه‌گری محاسبه شد که این شاخص از نسبت اثر غیرمستقیم به اثر کل مسیر حاصل می‌شود، این شاخص برای مسیر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین (VAF=٪۲۰/۳) محاسبه شد و با توجه به این‌که برای این شاخص بازه بین ٪۲۰- ٪۸۰ نشان دهنده واسطه‌گری جزئی است؛ بنابراین می‌توان نقش واسطه‌گری جزئی را برای این مسیر در نظر گرفت.

شاخص‌های برازش مدل در جدول ۴ نیز نشان‌دهنده بهبود شاخص‌ها بعد از اصلاح مدل است، اما در شاخص NFI مدل بعد از اصلاح به آستانه موردنظر نرسیده است.

جدول ۴. شاخص برازش قبل و بعد از اصلاح مدل

شاخص‌های برازش	قبل از اصلاح مدل		بعد از اصلاح مدل		معیار
	مدل اشباع	مدل برآورد شده	مدل اشباع	مدل برآورد شده	
SRMR	۰/۰۶۹	۰/۰۸۵	۰/۰۶۴	۰/۰۷۸	> ۰/۱۰
NFI	۰/۲۴	۰/۲۲	۰/۵۹	۰/۵۵	<۰/۹۰
Theta rms	۰/۱۳		۰/۰۸۸		<۰/۱۲

مدل نهایی به لحاظ شاخص‌های برازش مدل قبل از اصلاح مدل (SRMR=۰/۰۸۵؛ NFI = ۰/۲۲ و rms Theta=۰/۱۳۲) و بعد از اصلاح مدل (SRMR=۰/۷۸؛ NFI = ۰/۵۵ و rms Theta=۰/۰۸۸) است که نشان‌دهنده بهبود شاخص‌ها بعد از اصلاح مدل است.

1 variance accounted for

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، تعیین نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی در پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی والدین بود. نتایج نشان داد سرمایه‌های اجتماعی می‌تواند به‌طور مستقیم و باواسطه منش اخلاقی، نقش پیش‌آیند برای مهارت‌های اجتماعی فرزندان داشته باشند. همان‌طور که نتایج پژوهش نشان داد مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی معنی‌دار است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج و پارسل و دوفر (۲۰۰۱) و پارسل، دوفر و زیتو (۲۰۱۰) که نشان داده‌اند سرمایه‌های اجتماعی خانواده می‌توانند منجر به سازگاری اجتماعی کودک می‌شود، همسو است. در تبیین این بخش از یافته ا باید گفت همان‌طور که کلمن (۱۹۹۰) بیان می‌کند، سرمایه اجتماعی خانواده نشان‌دهنده یک گروه، شبکه اجتماعی و روابط بین افراد بالغ و کودکان است که برای کودک در حال رشد بسیار مهم است، سرمایه اجتماعی درون خانواده شامل زمانی است که والدین با یکدیگر و با فرزندشان می‌گذرانند (ارتباطات درون خانواده) بنابراین تعاملات والدین با کودک در درون خانواده می‌توانند بر رشد مهارت‌های اجتماعی فرزندان مؤثر باشد و سرمایه اجتماعی برون خانواده به روابط خارج از خانواده و در درون اجتماع کلی‌تر، اطلاق می‌شود که می‌تواند شامل ارتباط‌ها و تعامل‌های با گروه‌های و نهادهایی همچون خویشاوندان، همسایگان ارتباط با اولیاء و مربیان و مسئولان مدرسه باشد. پژوهش در ارتباط با تأثیرات سرمایه اجتماعی بر سازگاری اجتماعی کودکان نشان داده که چگونه سرمایه‌های اجتماعی به‌طور فزاینده‌ای بر پیامدهای اجتماعی کودکان تأثیر می‌گذارند. پارسل و دوفر (۲۰۰۱)، نشان داده‌اند که سرمایه‌های در زمینه‌های مختلفی مانند خانواده و مدرسه ایجادشده‌اند، می‌توانند در تعامل با یکدیگر، سازگاری اجتماعی کودک را ارتقاء دهند، البته، سرمایه‌های خانواده دارای اثراتی به‌مراتب قوی‌تر از سرمایه‌های مدرسه هستند (پارسل، دوفر و زیتو، ۲۰۱۰). سرمایه‌های اجتماعی می‌تواند منجر به سازگاری اجتماعی بیشتر کودکان شود و این سازگاری می‌تواند خود را در مهارت‌های اجتماعی نشان دهد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که سرمایه‌های اجتماعی خانواده می‌توانند با منش‌های اخلاقی در والدین همراه گردد. این بخش از یافته‌های همسو با نظرات و پژوهش‌های است که نشان دادند ویژگی‌های شخصیتی و به‌ویژه منش‌های اخلاقی تحت تأثیر محیط و روابط اجتماعی فرد قرار دارند (لاپسلی و ناروز، ۲۰۰۴؛ ناروز، ۲۰۰۶؛ آیزنبرگ، ۲۰۲۰ و کوآی و همکاران، ۲۰۲۰) همسو است. در تبیین این بخش از یافته‌ها باید گفت مطابق نظر ناروز (۲۰۰۶)، «شخصیت اخلاقی توسط سطوح مختلفی از تأثیرات اجتماعی ازجمله روابط مراقبتی، جو فرهنگی و یک جامعه حامی در بستر زیست‌بومی اخلاقی پرورش می‌یابد» بنابراین می‌توان سرمایه‌های اجتماعی خانواده را از عوامل مؤثر در شکل‌گیری منش‌های اخلاقی دانست چراکه مطابق نظر این محققان منش‌های اخلاقی نمی‌تواند در خلأ شکل بگیرند، لذا تحت تأثیر بافت‌های فرهنگی و اجتماعی قرار می‌گیرد. منش‌ها، جزء آن دسته از صفاتی هستند که جنبه اکتسابی داشته و کمتر تحت تأثیر وراثت قرار دارند این ویژگی‌ها می‌توانند تحت تأثیر عوامل موقعیتی و بافتی چون شبکه‌های ارتباط اجتماعی قرارگرفته و منجر به بروز رفتار در فرد گردند. منش‌های اخلاقی نیز ویژگی‌های فردی هستند که ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی را در خود جای‌داده‌اند. منش‌های اخلاقی نیز جنبه‌های اکتسابی داشته و همچنین تحت تأثیر سرمایه اجتماعی فرد قرار دارند که انباشت روابط اجتماعی سازگارانه فرد هست؛ بنابراین و جود سرمایه اجتماعی در بستر خانواده می‌توان منش‌های مثبت اخلاقی را در والدین گسترش دهد.

یافته‌های پژوهش مبنی بر ارتباط منش‌های اخلاقی با مهارت‌های اجتماعی فرزندان همسو با دیدگاه‌های محققانی است که بر این باورند که ویژگی‌های شخصیتی والدین می‌تواند بر رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان مؤثر باشند (بلسکی و بارندز، ۲۰۰۲؛ بورشتاین و همکاران، ۲۰۱۱؛ تاربان و شاو، ۲۰۱۸؛ آیزنبرگ، ۲۰۲۰؛ کوآی و همکاران، ۲۰۲۰ و کابسینها-آلاتی، مالکین و مونتروئیل، ۲۰۲۰). در تبیین این یافته باید گفت ویژگی‌های والدین همان‌طور که در مدل فرایند فرزند پروری بیان شد می‌تواند از طریق تأثیراتی که روی شیوه فرزند پروری دارد منجر به رشد مهارت‌های اجتماعی و یا حتی کاهش مهارت‌ها در فرزند گردد. با توجه به ابعاد مهارت‌های اجتماعی فرزندان که دربرگیرنده مسئولیت‌پذیری، خودکنترلی، همکاری و جرئت‌مندی است و همچنین مؤلفه‌های منش اخلاقی، می‌توان استدلال کرد که والدین دارای منش وظیفه گرا فرزندان مسئولیت‌پذیرتری و به لحاظ اجتماعی شایسته‌تری را خواهند داشت. والدین بخشش گرا بیشتر با مدارا با فرزند خود برخورد داشته و از خطاهای او چشم‌پوشی می‌کند و این منش والدین در روابط اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی فرزندان که شامل ابعاد همکاری، جرئت ورزی و خودکنترلی، مسئولیت‌پذیری می‌تواند مؤثر واقع شود. منش اخلاقی تبعیت گرا شامل صفات هستند که هسته محوری آن‌ها نفی صفات خودخواهانه مبتنی بر تخریب و آسیب به دیگران است که نشان‌دهنده نفی صفات خود خواهانه است که می‌تواند منجر به تشویق فرزند به همکاری، مسئولیت‌پذیری خودکنترلی شود. منش اخلاقی صداقت گرا که شامل تائید ارزش‌های

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

درست کارانه (صادق، راست‌گو و...) و نفی صفات خودخواهانه و مبتنی بر فریب دیگران (فریبکار، کلاه‌بردار و ...) است می‌تواند منجر به رشد بهتر مهارت‌های اجتماعی در فرزندان گردد.

به‌طور خلاصه نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مهارت اجتماعی در فرزندان می‌تواند تحت تأثیر سرمایه اجتماعی خانواده قرار گیرد، منابعی که در درون و بیرون از خانواده می‌تواند به رشد کودک کمک کند و همچنین بستر اجتماعی لازم برای بروز مهارت اجتماعی فراهم آورد. از سویی دیگر نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی می‌تواند به‌واسطه‌ی تأثیری که بر منش اخلاقی والدین دارد منجر به رشد مهارت اجتماعی می‌گردد. منش‌های اخلاقی نیز تحت تأثیر داشته‌ها و منابع اجتماعی قرار داشته و رشد می‌کنند و همچنین منش‌های مثبت اخلاقی بستر مناسب روابط والد –کودک را برای اجتماعی شدن فرزندان فراهم می‌کند که لازمه مهارت‌های چون همکاری، مسئولیت‌پذیری، جرئت ورزی و خودکنترلی است.

علارغم، تلاش پژوهش حاضر جهت رفع محدودیت های موجود، پژوهش حاضر همچنان کاستی‌هایی دارد که میتوان به طرح پژوهش حاضر اشاره کرد که مبتنی بر همبستگی است، بنابراین باید در استنباط علّی جانب احتیاط رعایت شود. از سویی دیگر پژوهش حاضر از بین ابعاد سرمایه های انسانی بر سرمایه اجتماعی تاکید دارد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی محققان به نقش سایر ابعاد سرمایه‌های انسانی چون سرمایه اقتصادی و فرهنگی نیز توجه شود و نقش این عوامل را نیز پیش بینی مهارت اجتماعی موردتوجه قرار دهند.

منابع

اکبری، ن. (۱۳۹۳). سنجش رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و شهروندی فعال جوانان مجرد ۱۸-۳۲ سال شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه الزهرا (س).

بارانی، ح.، و خرمائی، ف.، (۱۴۰۰). رابطه منش‌های اخلاقی با ابعاد بی‌صداقتی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای خودفریبی. *فصلنامه روانشناسی*، ۲۴، ۴، ۴۷۰-۴۵۴.

خرمائی، ف.، و حکمت، ع. (۱۳۹۸). رابطه منش‌های اخلاقی و رفتارهای پرخطر رانندگی. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز.

خرمائی، ف.، و قائمی، م. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه منش‌های اخلاقی. دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز.

سفیری، خ.، کمالی، ا.، و مصلح، ن. (۱۳۹۴). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت دینی با هویت دینی نوجوانان. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۵،۳، ۱۹۸-۱۶۲.

عباسی اسفجیر، ع.، و خطیبی، ف. (۱۳۹۵). هنجاریابی سیستم درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰) برای کودکان پیش‌دبستانی شهر آمل. *روان‌سنجی*، ۵،۱۷، ۷۷-۹۶.

Adebisi, R. O., Iroham, N. S. & Amwe, R. A. (2014). The efficacy of social stories intervention for improving social behaviours in children with autism spectrum disorders: A meta-analysis. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 30(1), 1599-1612.

Angélico, A., Paulo, C. J., Alexandre S. & Louriero, S. R. (2013). Social anxiety disorder and social skills: A critical review of the literature. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 7 (4), 16–33.

Bornstein, M. H., Hahn, C.-S., & Haynes, O. M. (2011). Maternal personality, parenting cognitions, and parenting practices. *Developmental Psychology*, 47(3), 658–675.

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Handbook of child psychology: Theoretical model of human development New York, NY: John Wiley,793-828.

Cabecinha-Alati, S., Malikin, H., & Montreuil, T.C. (2020). Emotion regulation and personality as predictors of mothers' emotion socialization practices. *Family Relation*, 69 (11), 1055-1072.

Cohen, T., & Morse, L. (2014). Moral character: What it is and what it does. Research in Organizational Behavior, 34(3), 43-61.

Coleman, J. S. (1990). Commentary: Social Institutions and Social Theory. *American Sociological Review*, 55(3), 333.

Eisenberg, N. (2020). Findings, issues, and new directions for research on emotion socialization. *Developmental Psychology*, 56(3), 664–670.

Garrote, A. (2017). The relationship between social participation and social skills of pupils with an intellectual disability: A study in inclusive classrooms. *Frontline Learning Research*, 5 (1): 1-15.

Gresham F. M., & Elliott S. N. (1990). Social Skills Rating System: Manual. Circle Pines, MN: American Guidance.

Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1989). Social skills assessment technology for LD students. *Learning Disability Quarterly*, 12, 141–152.

Gresham, F. M., Elliott, S. N., Vance, M. J., & Cook, C. R. (2011). Comparability of the Social Skills Rating System to the Social Skills Improvement System: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. School Psychology Quarterly, 26(1), 27–44.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

Hair. J. F., Hult. G. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. A. (2016). Primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM). SAGE Publications, Inc.

Henriques, G. (2016). The behavioral shutdown theory of depression. Psychology Today.

Kamper-DeMarco, K. E., Shankman, J., Fearey, E., Lawrence, H. R., & Schwartz-Mette, R. A. (2020). Linking social skills and adjustment. *Social Skills Across the Life Span*, 47–66

Kingery, J. N., Erdley, C. A., & Scarpulla, E. (2020). Developing social skills. *Social Skills Across the Life Span*, 25–45.

Kline, R. B. (2015). Principles and practices of structural equation modeling (Forth Eds). NewYork: Guilford.

Kyung, L.W., Sun, J.Y. (2020). Adolescent Extracurricular Activity Participation Associations with Parenting Stress. Mother–Adolescent Closeness. And Social Skills. *Children and Youth Services Review*, 105-110.

Lapsley, D. K., Narvaez, D. (2004). A Social-Cognitive Approach to the Moral Personality. Moral development, self, and identity Lawrence Erlbaum Associates Publishers;189-212.

Narvaez, D. (2006). Integrative Ethical Education, in edited by Killen, M. and Smetana, J. (Eds.), Handbook of Moral Development Erlbaum, *Mahwah*, NJ;703–733.

Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2009). *Personality, Identity, and Character: Explorations in Moral Psychology*. New York: Cambridge University Press.

Parcel, T. L., Dufur, M. J., & Zito, R. C. (2010). Capital at home and at school: A review and synthesis. *Journal of Marriage and Family*, 72, 828–846

Parcel, T. L. & Dufur, M. J. (2001). Capital at home and at school: Effects on child social adjustment. *Journal of Marriage and Family*, *63*, 32 – 47.

Putnam, R. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revivial of American Community. *New York: Simon and Schuster*

Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood.*Developmental Review*, 48, 55–81.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.2.3.2]